

Kaos, Entropi, Hürriyetlerin Korunumu, Devlet ve Sivil Toplum

Durmuş Hocaoğlu

Sivil Toplum (Journal of Civil Society), ISSN 1303-9377., Yıl: 3, Sayı: 10., Nisan-Haziran 2005., s.31-37

Bibliyografik Künye:

- Hocaoğlu, Durmuş (2005), “Kaos, Entropi, Hürriyetlerin Korunumu, Devlet ve Sivil Toplum” (Chaos, Entropy, Protection of Liberties, State and Civil Society), *Sivil Toplum (Journal of Civil Society)*, ISSN 1303-9377., Yıl: 3, Sayı: 10., Nisan-Haziran 2005., s.31-37., *Sivil Toplum* Dosya Başlığı: “Sivil Toplum, STK’lar ve Devlet”

Durmuş Hocaoğlu., *Sivil Toplum* Makale Sıra No: 1

Özet:

“Devlet”, “düzen” fikrinin içtimâî varlık alanındaki en somut, en mütেকâmil şeklidir. Bütünüyle devletsizlik bir “kargaşa”dır ve bu da Hobbes’un “en kötü devlet, olmayan devlettir”, “devletin olmadığı yerde herkes herkesle savaş hâlinindedir” prensibinin geçerli olduğu hâldir. İnsan toplumları devlet-öncesinde, ya kendisinden bir düzen çıkmayan kargaşa (complexity) karakterindedir ya da düzen çıkacak bir kaotik yapıya sâhiptir; insanlar arasındaki sosyal münâsebetler, dakik bir şekilde tâyin edilemese de, netice itibâriyle, bir düzen hâline doğru giderler

Abstract:

In this short article in the light of entrophy, chaos, anarchy and sum of liberties notions I will make a critical analysis of state and civil society. State is the solid and best outlook of idea of order. Statelessness is anarchy and this is a danger. But on the other hand an absolute state is also dangerous; because it eigher slashes rights and liberties and enlarges social entropy that is fasten the collapse of itself and society. Under all these conditions and in this state the optimal governing is the construction of participatory, democratic civil society although it brings some new peculiar problems with it.

İstatistikî Bilgiler:

Sayfa: 7; Kelime: 2.664; Karakter: Boşluksuz: 17.150; Boşluklu: 19.800

Matbû metni tarayarak düzenleyen:

Durmuş Hocaoğlu

Kaos, Entropi, Hürriyetlerin Korunumu, Devlet ve Sivil Toplum

DURMUŞ HOCAOĞLU

Kaos, Entropi, Devlet ve Toplum

“Devlet”, “düzen” fikrinin içtimaî varlık alanındaki en somut, en müttekâmil şeklidir, en üstün iktidar, en üstün güçtür. Bütünüyle devletsizlik bir *kargaşadır* ve bu da Hobbes’un “En kötü devlet, olmayan devlettir.”, “Devletin olmadığı yerde herkesle savaş hâlidir.” prensiplerinin geçerli olduğu hâldir. İnsan toplulukları devlet öncesinde, ya kendisinden bir düzen çıkımayan *kargaşa*

ÖZET

Bu kısa makalede, “entropi”, “kaos”, “kargaşa” ve “hürriyetlerin korunumu kanunu” gibi kavramların ışığı altında, devlet ve sivil toplum problemlerine kısa ve öz bir kritisyen bakış denemesinde bulunulmuştur. “Devlet”, “düzen” fikrinin içtimaî varlık alanındaki en somut, en müttekâmil şeklidir. Bütünüyle devletsizlik bir “kargaşa”dır ve bu bir tehlikedir. Fakat mutlak otorite sahibi ve yalnızca kendisine karşı sorumlu bir devlet de bir başka tehlikedir. Hem hakları ve hürriyetleri tahrip eder hem de sosyal entropiyi sürekli büyütür kendisinin ve cemiyetin yıkımını hızlandırır. Bütün bu ahval ve şerait tahtında en optimal hâl tarzı katılımcı, demokrat, sivil toplumun sıhhatli bir şekilde inşasıdır; ancak, o da kendisiyle beraber yeni problem alanları ve riskler yaratır.

(complexity) karakterinde ya da düzen çıkacak bir kaos (bir manada *heyulâ*) karakterinde olup akıbetleri de bu iki hâle göre şekillenir. İnsanlığın bir bölümü *kargaşa* hâlinde bulunabilir; ama bu, sürekli bir hâl rejimi olamayacağı gibi, insanlığın bütünü söz konusu olduğunda süre daha da kısaltmak mecburiyetindedir. Bu sebeple devlet veya en ilksel (ilkel değil; primordiyal) formlarıyla da olsa devlet fonksiyonunu ifa edecek bir iktidar, bizzarure arz üzerinde daima mevcut olacaktır ve olmuştur da. Çünkü, nasıl cemiyet olmadan insan ol-

mazsa, düzen olmadan da insanlık olamaz. Devletin bu vasfından dolayıdır ki bir toplumun kendi devleti, onun *kargaşa* hâlinde değil *kaos* hâlinde çıkar. *Kargaşa* hâlindeki bir toplum ise bir başka haricî düzenli güç olan yabancı bir devlet tarafından, sürekli veya muvakkaten boyunduruk altına alınır; sonuçta da muhtemelen yok edilir veya bir başka cemiyete dönüştürülür.

İnsanlık ancak *düzen* altında var olabilir. Bu noktada ise özgürlük

ve düzen arasında farklı bir münasebetin ortaya çıktığını söyleyebiliriz. Özgürlüğün ilk basamağı, aynı zamanda bir anlamda hayvanî özgürlük olarak da nitelendirilebilecek olan *serbestiyet* (freedom), ikinci ve daha müttekâmil basamağı ise asıl insanî özgürlük olan *hürriyet* (liberty)dir. Serbestiyet, düzenden azade (an-arché) bir ortamda azanî haddine varırken, hürriyet, ancak beşeriyetin olgun şekli olan düzenli bir ortamda, yani *cemiyette* söz konusu olabilir. Fakat bu noktada aynı zamanda *düzen* ile *hürriyet* arasında da bir zıtlık ve bir tür di-

yalektiksel *zıtların birliği*, daha ilk anda tekevvün eder: Düzen, hürriyet için şarttır, fakat aynı zamanda onu sınırlandırır da. Yani düzen arttıkça hürriyet, hürriyet arttıkça düzen azalır. İşte bu noktada karşımıza “toplumsal entropi” olarak nitelendirilebilecek bir başka olgu çıkmaktadır. Kant’ın “toplum dışı toplumsallık” olarak nitelendirdiğine benzeyen -veya onu andıran- bu olgu, insanın tabii değil, kültürel ve içtimaî bir varlık oluşunun bir sonucudur ki buna göre, insan düzensiz yaşayamaz, ama aynı zamanda düzen ona zarar da verir. Toplumsal entropi (düzensizlik), insanların bir yandan düzene ihtiyaç duyariken diğer yandan da sürekli olarak düzensizliğe doğru meyletmesidir. Bu, “toplum dışı toplumsallık”ın “toplum dışı” hâlidir: Her şeyin merkezine “ben”i koymaya mütemayil olan kişinin ben merkezci eğilimleri onu toplum karşıtlığına, dolayısıyla da düzen karşıtlığına zorlar ve toplumsal entropinin bir sebebi de budur. Bunun yanında ikinci bir sebep ise tekâmül edebilmek için düzenli bir ortama ihtiyaç duyan hürriyetin, aynı zamanda düzenle çatışkın nitelikte olmasıdır: Hürriyet, gerçekte düzene ne kadar muhtaç ise bir o kadar da düzenden mutazarrıdır. Bu, kat’î bir hâl tarzı mevcut bulunmayan bir paradokstur.

Bütün bunların yanında, “toplum dışı toplumsallık”ın “toplumsallık” yanı ise devleti zarurî kılar ki bu ise düzenin artırılması, yani toplumsal entropinin azaltılması ile kabil olabilecektir. Şu hâlde göre, kısaca, *düzen* fikrinin içtimaî varlık alanındaki en somut, en mütekâmil şekli olarak tanımladığımız devlet, düzeni sıkılaştırdıkça toplumsal entropiyi azaltır ki bu, tabii sürece aykırıdır. Entropinin azalması ise bir başka

yerde veya yerlerde daha yüksek miktarda ve mikyasta entropinin artmasıyla sonuçlanır ve bu da en ziyade kendisini iki alanda ortaya koyar: Fizikî varlık alanında tabiatın tahrip edilmesi, beşerî varlık alanında ise hürriyetin önce tahdidi ve ileri hadlerinde ise tahribi. Ne var ki bunların her ikisi de geriye dönerek, düzeni yıkıcı tesirler yaratırlar. İlkin, hayatın her nev’i, en iptidai şekilleriyle dahi, düzen demektir ki bu da aynı zamanda fizikî entropinin azaltılması demektir. Fakat, dünyanın belirli bir bölgesinde azaltılan entropinin responsu, tabiat tarafından, dünyanın başka yerlerinde daha büyük miktarlarda entropi artışına neden olacaktır. Yani her düzenlilik, zaten durdurulamaz bir süreç olan tabii/fizikî entropiye ilâveten, daha büyük bir düzensizliği kaçınılmaz bir zaruretle intaç etmektedir. Böylelikle, fizikî varlık alanında entropinin sürekli artmasının kaçınılmaz olarak entropik yıkıma ve nihaî safhada da bir termal ölüme yol açmasına benzer bir süreç, beşerî varlık alanında da yaşanır ve fikrimce, bütün beşerî sistemlerin yıkılmaya ve beşeriyetin topyekûn izmihlâle mahkûm oluşunun en temel sebeplerinden birisi de bu olgu olsa gerektir: İnsanlık demek, düzen demektir ve düzenin her nev’i de kendi akıbetini kendisi hazırlar. Bu, insanlığın ilerlemesini, terakki ve tekâmülünü sınırlandıran kaçınılmaz bir süreç, bir “fatum historicum” (tarihi kader)dur.

Devletin, düzeni en sıkı haddine vardığı cemiyet tipi için verilebilecek en seçkin örnek, fanteziler dünyasında, bütün hayat alanlarının tasavvur edilebilecek en ileri derecede sıkı bir plana göre tanzim edildiği ve her şeyin şaşmaz bir göz ve karşı konulamaz bir irade olan “Büyük Birader”

tarafından hatasız ve affetmez bir dakiklikle murakabe altında tutulduğu 1984, gerçekler dünyasında ise Sovyetik rejimlerdir. Bu mertebeye ileri giden, aşırı derecede mekanikleştirilmiş bir

Duruş Hocaoglu, Yard. Doç. Dr.

Marmara Üniversitesi, Fizik Bölümü - durmushocaoglu@ttnet.net.tr

Yayınlarından Seçmeler: Devletçilik bumerangi. (2002). İstanbul: Ufuk Kitaplığı.

• Bir entelijansiya kritiği düşük şiddetli devrim. (2002). Gelenek Yay. • "Nursi ve Descartes felsefesinde tabiat" üzerine mukayeseli bir çalışma. (2000, Bahar). Köprü Dergisi, 70. s. 147-194.

düzen, insan hürriyetini tahrip etmektedir ki bunun da en belirgin sonuçlarından birisi, her şeyin bir saat intizamıyla çalışması esasına müsteniden düşünülmüş olduğu bir cemiyet hayatında düşünce, ifade ve eylem hürriyet(ler)inin daraltılması ve idcal hâlde sıfırlandırılması olacağından, ilkin o cemiyet kâmil manada bir insanlar topluluğu olmaktan uzaklaşmakta ve ikinci olarak ise kendi hataları üzerine düşünemeyen bir sözde cemiyet (quasy society) ortaya çıkmaktadır. İnsan, tabiatı muktezasınca hatadan münezzehtir olmayacağına binaen hatasını fark ve/ya kabul edemeyen bir cemiyet düzeninin kendisini islah etmesi de kabil olamayacağı için çöküş sürecinin daha da hızlanması, hatta ani bir travma ile noktalanması dahi mukadderdir: SSCB'nin, kudretinin zirvesinde iken ani bir travma ile yüzüstü kapaklanması gibi.

Bu itibarla, farklılıklara makul ve kabul edilebilir ölçülerde yer veren, farklı fikirlerle, kısacası hürriyete kapılar açan cemiyet düzenlerinin, kendilerini yenileyebilme, problemlerini çözebilme konusunda daha başarılı olacakları ve bunun da cemiyet hayatının, toplumsal düzenin sürekliliği, uzun ömürlülüğü ve istikrarı açısından daha etkin olacağı açıktır. Devlet düzeninin daha gevşek olduğu cemiyet tipleri bu konuda en iyi örnek olmaktadır. Ancak, sözü edilen farklılıkların -işbu makullük ve kabul edilebilirlik ölçüleri çok da belirgin olamayacağı için- ilânihaye ve sınırsızca geniş tutulması inkânsız olmakla tahdidi elzem olacağı gibi, aynı sebeple hürriyetlerin de tahdidi elzem olacaktır ve bu da bir paradoks oluşturur.

Hürriyetlerin Korunumu Kanunu

Şimdi de konumuzla ilgili olarak, bundan beş yıl kadar önce ileri sürdüğüm bir tezimi özetleyerek aktarmak istiyorum: "Hürriyetlerin korunumu kanunu" [Muhelif, Yıl. 1, Sayı. 30, 11.08.2000]

Nasıl ki fizikî varlık alanında "maddenin korunumu kanunu" ve "enerjinin koru-

numu kanunu" varsa benzer şekilde, beşerî varlık alanında da "hürriyetlerin korunumu kanunu" olarak isimlendirilebilecek bir kanundan söz edebiliriz. Maddenin korunumu kanununa göre topyekûn fizikî varlık alanında ve/ya tabiattaki kapalı ve izole bir sistemde mevcut toplam madde miktarı sabittir; ne yaratılabilir ne de yok edilebilir; sadece bir yerden diğer bir yere transfer edilebilir. Keza, enerjinin korunumu kanununa göre de topyekûn tabiatta ve/ya tabiattaki kapalı ve izole bir sistemde mevcut toplam enerji miktarı sabittir; ne yaratılabilir ve ne de yok edilebilir. Sadece bir formdan başka bir forma transfer edilebilir. Yani, belirli bir ortamdaki madde (ve/ya enerji) miktarının toplamı sabittir; artırılmayacağı gibi azaltılamaz da.

Benzer şekilde, "hürriyetlerin korunumu kanunu"na göre "hürriyet"i, tasarruf inkân ve kudreti olarak kısaca tanımlayacak olursak, topyekûn beşerî varlık alanında veya onun kapalı ve izole bir biriminde mevcut toplam hürriyet miktarı sabittir; ne yaratılabilir ne de yok edilebilir; sadece bir yerden diğer bir yere transfer edilebilir. Yani, bir cemiyetteki toplam hürriyet miktarı artırılamayacağı gibi, yok da edilemez; ancak kişiler, sosyal gruplar ve devlet arasında paylaşılabilir. Buna göre, devletin hürriyeti artarsa fertlerin ve sosyal grupların, fertlerin ve sosyal grupların hürriyetleri artarsa devletin hürriyeti daralır; hepsi birden artırılamaz. Ferdin hürriyeti maksimum değerine Robinson yalnızlığı, minimum değerine de Büyük Birader despotizmi örneğinde ulaşır ki bu aşırı durumlar da devletin hürriyetinin sırasıyla minimum ve maksimum hâllerine tekabül eder. Ferdin hürriyetini bir cemiyet

Devletin hürriyeti artarsa fertlerin ve sosyal grupların, fertlerin ve sosyal grupların hürriyetleri artarsa devletin hürriyeti daralır; hepsi birden artırılamaz.

içerisinde maksimum değerine ulaştırmak isteyen düşünürlerin anarşizm (düzensizlik) ütopyasına saplanmaları bundandır: Hem bir cemiyet olmalı ve hem de fertleri bağlayan hiçbir bağ olmamalı! Böylesi bir talep kendi kendisiyle çelişkin (contradictio in adjectum) olmakla, tam ve hakikî manasıyla imkân haricidir: Sınırsız hürriyet muhal olduğu gibi, tehlikelidir de. Ne yazık ki bu kevnü fesat âleminde bir kişinin hürriyeti, bir başkası, başkaları veya devlet tarafından tahdit edilmektedir; zira, toplam hürriyet miktarı sabittir.

İmdi, umumen beşerî varlık alanının bütününde, hususen de muayyen bir cemiyette hem fertlerin ve cemiyetin hem de devletin hürriyetlerinin toplamı muayyen ve mahdut olduğundan, fertlerin ve cemiyetin hürriyetinin artırılabilmesi, devletin hürriyet alanının daraltılması ile kabil olabilecektir. Hepsini birden aynı nispette artırmayı düşünmek, yoktan madde ve enerji yaratmayı düşünmek kadar akıl dışı ve saçmadır; çünkü böyle bir şey, “yoktan

Devlet, bir ihtiyaçtır; ortadan kalkması veya kaldırılması hâlinde hâsıl olan vakum, yani kargaşa, mutlaka aynı fonksiyonu ifa eden başka üstün güçlerce doldurulur.

hürriyet yaratmak” demektir. Öyleyse, artık diyebiliriz ki ferdi hürriyet, cemiyet ve devlet aleyhine, topyekûn içtimâî hürriyet de ancak fert ve devlet aleyhine elde edilebilir. Daha açık bir ifade ile, ferdi hürriyet talepleri cemiyet ve devlet karşıtı; içtimâî hürriyet talepleri de aslında, fert ve devlet karşıtı taleplerdir.

Fakat burada iki şey dikkat edilmesi gerekir: Önce, “devlet karşıtlığı” ile “devlet aleyhtarlığı” arasındaki derin fark dikkatle ayrılmalıdır. Bilâhare de fehm ve idrak edilmelidir ki bireysel ve toplumsal hürriyet taleplerinde limit noktalara doğru varılmak istendiğinde, toplum karşıtlığı toplum aleyhtarlığına, yani toplum düşmanlığına;

devlet karşıtlığı da devlet aleyhtarlığına, yani devlet düşmanlığına münkalib olur. Bu ise hürriyetlerimizin zemininin toptan ifna olmasından başka bir anlam taşımaz. Zira böyle bir vaziyette, ipliği kopmuş bir tespihin taşlarının dağılması gibi devlet ile birlikte toplum da dağılacak ve o takdirde, karmaşa doğacağından alekser vaki olduğu üzere, ya izole kapalı sistem delinerek başka bir haricî devletin veya yine sistemin kendi içinden çıkan total veya feodal üstün güçlerin boyunduruğuna düşülecek, her şey sil baştan yeniden başlayacaktır. Zira devlet, bir ihtiyaçtır; ortadan kalkması veya kaldırılması hâlinde hâsıl olan vakum, yani kargaşa, mutlaka aynı fonksiyonu ifa eden başka üstün güçlerce doldurulur.

Sivil Toplum

İmdi, iktidarın kendisi bir gaye değil bir vasıta, daha doğrusu öyle olmalıdır. Yani iktidar, bizzat ve bizatihi kendisi için değil, kendisini aşan bir gayeye yöneldiğinde bir kıymet ve meşruiyet taşır. Yani iktidarın gayesi bizatihi kendisi değildir, olamaz, olmamalıdır da. Böyle bir düşünce güç denen şeyin kendisini meşrulaştırmak, diğer bir deyişle, güce tapmaktır, bizzat ve bizatihi güce... Bu yüzden de bir tür *şirk*dir; çünkü güç, mekaniksel ve ahlâken nötrdür. Bu sebebe binaen, iktidar, bizzat iktidar olarak, kendi gayesini kendi içinde taşımaz, taşıyamaz. Kendisi için var, yani “transandantal” değildir, olmamalıdır; ancak bir başka ve meşru şeyin vasıtası, aracı, enstrümanı olmakla, yani meşruiyetini gayesinden, hedefinden almakla bir değer ve anlam taşıyacağı için “enstrümantal” olmalıdır. Şu hâlde, iktidarı meşru kılacak olan şey, gayesinin meşruiyetidir. Gaye meşru ise iktidar da meşrudur. Fakat gayenin meşruiyeti sadece *gerek şarttır* ve bu hâliyle basit bir Makyavelizmdir; onun tamamlayıcısı olan *yeter şart* ise *nzaî mutabakattır*. Şu hâlde, iktidar elde etmek üzere cemiyet ile iletişim kurmanın ve bu maksatla onunla ortak bir dil geliştir-

menin aslî manası da bu olmalıdır: İktidara bizzat iktidarın kendisi için talip olmaya-
rak, iktidar vasıtasıyla meşru bir hedefe yö-
nelmek üzere talip olmaktır ki bu meşru
hedef de belirli bir cemiyete hâkim değil,
hadim olmaktır; diğer bir deyişle, cemiyet
ile bütünleşerek iktidar olmak, cemiyetin
gücünü şahsında temerküz ettirerek yine
ona hizmet üzere geriye döndürmektir. Şu
hâlde, gücün, yani iktidarın asıl kaynağı ve
sahibi cemiyettir ve bu da cemiyet ile rızâî
bir mutabakat ile bütünleşmeyi, ahlâkî bir
zaruret hâline getirir.

Şu hâlde, asıl gaye, içtimâî varlık için zarurî
olmasından dolayı *kutlu* olduğu kadar,
her zaman bir Leviathan olma istidadı taşı-
masından dolayı da ürkütücü bir cihaz
olan devletin hürriyetinin, yani toplum
üzerinde tasarrufta bulunma imkânının,
belirli bir limitin altına düşmeden ve fakat
aynı zamanda bir tahakküm vasıtasına da
dönüşmeden vücut sahibi olmasını sağla-
mak ve böylece devletin *hâkimî'l-millet* de-
ğil *hadimî'l-millet* olmasını, yani kendi kut-
sallığı ve tartışılmazlığı içine hapsolmuş,
yalnızca kendisine karşı sorumlu *transan-
dantal devlet* yerine, cemiyeti ile meşru bir
muktabakat zemininde hâsıl olan bir mu-
kaveleye istinat eden *enstrümantal devlete*
dönüşmesini temin etmektir. Bunun da
bilinen en münasip yolu, *en iyi ikinci* rejim
veya yönetim tarzı olan demokrasinin,
onun da en mütekâmil şekli olan katılımcı
demokrasinin ve onun da zemini olan *sivil
toplumun* inşasıdır.

Sivil toplumun en önemli ahlâkî meşruiyet
referanslarından birisi, siyasetin insanların
insanlar üzerine işlem yapması olduğuna
binaen, üzerine işlem yapılanların belirleyi-
ci olma haklarının doğmakta olması ve bir
diğeri de, fikrimce, cemiyeti teşkil eden
fertlerin tek tek her birinin şahsî ve ferdî
bilinçlerinden farklı ve çok yerde seçkinle-
rin bilinçlerinden daha üstün evsafı haiz,
farklı bir bilinç olan *kollektif bilinç*dir. Kol-
lektif bilinç, ferdî bilinçlerin mecmu-i ye-
kûnundan hâsıl olur, ama onların bire bir
toplumu değildir. Ferdî bilinçlerin toplamı-

na irca edilmesi mümkün olmayıp ayrı ve
müstakil bir gerçekliğe sahiptir ve bu se-
beple evsaf olarak da farklıdır. İşte bu kol-
lektif bilinçtir ki halkın
sesini hakkın sesi kılar
ve aynı şekilde, bütün
kusurlarına rağmen,
yine de bilinen en iyi
(veya en az kötü, daha
başka bir ifadeyle, en
az kusurlu) bir yöne-
tim tarzı, tekniği, me-
kanizması olan de-
mokrasinin de temeli-
ni oluşturur.

İmdi, devlet de her
güç gibi kendi kendini
kontrol edemediği gi-
bi, kendi iradesiyle
kendi otoritesini de sı-
nırlandıramaz. Hariç-
ten bir müdahale ile
kontrol edilmediği
takdirde otorite sahası
ilânihaye yayılma temayülündedir. Beri
yandan siyasete müdahalenin kendisi de si-
yaset olduğu gibi, siyâsî bir otoriteyi sınr-
landıracak olan da yine bir başka siyâsî
güçtür. Bu ise sivil toplumun, aynı zaman-
da *siyâsî toplum* olması demektir. Bu nok-
tada sivil toplumla ilgili risk alanları da or-
taya çıkmaktadır.

Şöyle ki bunlardan birisi, sivil toplum tipi-
nin en iyi bilinen örneğinin modern de-
mokrat/kapitalist toplumlarla çakışmakta
olmasıdır. Kapitalizm, tabiatı muktezasın-
ca, bir eşitsizlikler rejimidir: Servet, gayri-
müsavi ve gayriadilâne olarak muayyen el-
lerde temerküz ettiğinden ve dahi servet
gücü aynı zamanda siyâsî güç de demek
olacağından, siyâsî güç de aynı şekilde te-
merküz eder. Binaenaleyh, kapitalizm ve
onun ürünü olan demokrasi ve sivil top-
lum, zahirindeki bütün eşitlik iddialarına
karşılık, gerçekte “eşitler içinde daha fazla
eşitlerin” hüküm ferma olduğu, muayyen
bir ölçekte gizli, “soft ve light” bir otorite-
yeren rejimdir de aynı zamanda.

**Devlet de her güç
gibi kendi kendini
kontrol edemediği
gibi, kendi irade-
siyle kendi otori-
tesini de sınırlandı-
ramaz. Hariçten
bir müdahale ile
kontrol edilmediği
takdirde otorite
sahası ilânihaye
yayılma temayü-
lündedir.**

Bunun yanında, kapitalist/demokrat sivil toplumlarda *sıradan insan* olarak da nitelendirilebilecek olan *kitle adamın* baskısı mühim bir rol üstlenir. Hâlbuki [RTF bookmark start:]a[RTF bookmark end:]akitle adamın ölçekleri umumiyetle mikrodur, ufku dardır ve bütün dünya ekseriyetle kendisi, ailesi ve yakınları ile sınırlıdır. Bu sebeple, onun sorusu “Biz ne olacağız?”dan önce, “Ben ne olacağım?”dır. Keza kitle adam için tarih pek müphemdir, hatta kitle adamın teknik manada tarih duygusu bulunmaz. O, tarihsizdir, gelecek de hakeza: Kitle adam, tarih ile gelecek arasındaki boşlukta asılı duran ve hiç bitmeyeceğini sandığı *bugünü* yaşar. O, *bugünün* insanıdır ve bu sebeple de onun için en kuvvetli realite, “ampirik realite” dediğimiz *şimdi ve burada olanın realitesidir*. İşbu tarihsizlik bir başka problemi de beraberinde getirmektedir: Meşru bir yönetim, meşruiyetini sadece kendi cemiyetinden almalıdır. Fakat dikkat edilmelidir ki cemiyet, sadece yaşayan insanlardan oluşmaz. Onun bir de tarihî boyutu vardır. Çünkü hiçbir vakit dünya her sabah yeniden kurulmaz; her doğan günün bir önceki günün ve günlerin bir uzantısı olması gibi, *bugün* de dünün ve dünlerin bir uzantısıdır; yani cemiyet, gerçekte bir kesikli (discret) değil bir süreklidir (continuum). Bu tarihî boyut, aynı zamanda, tarihe karşı bir sorumluluk bilincini de zorunlu kılar ki bunun açık anlamı şudur: Yaşayan insanların, tarihe karşı sorumluluk bilinci duymadan alacağı makro ölçekli kararlar, meşruiyetsiz olmaya mahkûmdur.

Bu gibi farklar, kendisini *stratejik düşünme*de de çok bariz bir şekilde gösterir. McKinder’in de belirttiği gibi, kitle adamlar rejimi olan demokrasinin, aşikâr olan faziletleri yanında, stratejik düşünme gibi çok ciddî bir zaafiyeti bulunmaktadır.

Bilhassa bu iki risk alanı, bir *derin devletin* varlığını da zarurî ve meşru kılar. Nasıl ki fertlerin her gün değişmelerine karşılık, içlerinde değişmeyen bir *benlik* bilinci var ise beşerî planda da değişmeyen *benlik bilincinin* kaynaklarından birisi de *derin devlettir*. Ancak mücerret olarak lâfzî kolay olan bu kavram, müşahhaslar alanında en zorlu bir problem olmak mevkiindedir.

Sivil toplumun risk alanlarından bir diğerine gelince, nasıl ki ferdî bilinçler yanılmakta ise, ondan daha ziyade emniyete şayan olmakla birlikte, kollektif bilincin de mutlak bir yanılmazlığı yoktur ve bahusus, bir medya çağı olan dünyamızda, medyanın belirli servet merkezlerinin ellerinde bulunması, kitle adamlar topluluğu olan cemiyetin, medya öncesi döneme nazaran daha kolaylıkla yönlendirilebilmesi gibi kötü bir netice hâsıl etmektedir. Bu noktada tabiatıyla en olumsuz olan da, yönlendirilenlerin, kendilerine enjekte edilen bilgileri, kendi bilgileri sanmasının sağlanmasındaki olağanüstü başarıdır ve bu da, yukarıda sözünü ettiğimiz “soft ve light” otoriteriyenizmin bir uzantısıdır.

Hâsılı, aynı zamanda hem devletin daha ehlileştirilmesi hem de daha olgun bir toplum inşası demek olan sivil toplum, bir yandan düzensizlik hâlini önlerken diğer yandan düzeni optimal bir seviyede tutarak, sosyal entropi artışını da optimize etmek için olduğu kadar, hürriyetlerin tanzim ve tevziinde de mümkün olabilecek en iyiye yaklaşmak ve bu suretle daha sıhhatli ve daha adil bir dünya yaratmak için şu anda bilinen en iyi yoldur. Ne var ki Kant’ın tabiriyle, “yaratılmış olduğu eğri odundan dümdüz hiçbir şey yontulamayacak olan” insanoglunun her eseri gibi elbette onun da kusurları vardır; ancak buna rağmen yine de inşasına değer.

Chaos, Entropy, Protection of Liberties, State and Civil Society

Durmuş Hocaoglu, Assist. Prof., Marmara University Department of
durmushocaoglu@ttnet.net.tr

Citation

Hocaoglu, D. (2005). Kaos, entropi, hürriyetlerin korunumu, devlet ve sivil toplumu. **(Chaos, entropy, protection of liberties, state and civil society)**. *Sivil Toplum (Journal of Civil Society)*, 3 (10), pp. 31-37.

Abstract

In this short article in the light of entrophy, chaos, anarchy and sum of liberties notions I will make a critical analysis of state and civil society. State is the solid and best outlook of idea of order. Statelessness is anarchy and this is a danger. But on the other hand an absolute state is also dangerous; because it eighther slashes rights and liberties and enlarges ocial entropy that is fasten the collapse of itself and society. Under all these conditions and in this state the optimal governing is the construction of participatory, democratic civil society although it brings some new peculiar problems with it.

► ► ► K İ T A P

Ahmet Özcan
Bakış Kitaplığı. (2001).
176 s.
ISBN: 975-6920-02-5

Derin Devlet ve Muhalefet Geleneği

Türkiye'de Susurluk olayından sonra herkesin gündemine giren bir kavram vardı: *Derin devlet*. Devletin görünen ve bilinen yüzünün arkasında başka güçlerin var olmasından hareketle ortaya çıkmıştı bu kavram. *Derin Devlet ve Muhalefet Geleneği* adlı bu çalışmanın baskısı bu yoğun gündemde hızlıca tükenmişti. Okuyucu, zihninde gittikçe büyüyen *derin devlet* sorusuna yanıt aramak için kitaba büyük bir teveccüh göstermişti. Ancak bu kitabın bahsedilen *derin devletle* ilgisi yoktu. Kitaptaki *derin devlet* daha derin bir düzeyde var olan siyasal düzeni ve metafizik varlığı ifade ediyordu. Bu çalışmada yazar, reel devlet, yönetici elit ya da oligarşi olarak tanımladığı hegemonya çeperinin sahiplerini önemli ama konjonktürel bir problem olarak ortaya koyup gerçek sorunu daha geride, bu çeperin daha derininde aramaya çalışıyor. Yazar *derin devlet*, reel devlet, değişim geleneği, muhalefet geleneği, karşı sistem ve üç sath-ı siyaset başlıkları altında farklı bir perspektif çiziyor. Kitap, muhalif siyaset geleneğine ilişkin özgün bir çerçeve oluşturmayı da deniyor. Yaşadığımız coğrafyanın (Mezopotamya –Akdeniz havzasındaki irili ufaklı bütün ülkeler) hem devlet hem de muhalefet kültürünü analiz eden bu değerli çalışma şimdilerde yaşadığımız dönüşüm sürecinin daha iyi anlaşılmasında zihinsel arayışlara önemli katkılarda bulunacak.